

УДК 39:81'42]82-343(=1:23)(477.85/.87)

DOI: 10.31471/2304-7402-2023-18(69)-45-54

ГУЦУЛЬСЬКА КОСМОГОНІЧНА ЛЕГЕНДА: ЕТНОЛІНГВАЛЬНИЙ ВИМІР

Володимир Барчук

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
e-mail: volodymyr.barchuk@pnu.edu.ua*

Мета. Стаття присвячена дослідженню етномовної свідомості етнічної групи українців Карпат – гуцулів. Матеріалом статті є космогонічна легенда «Сонце и місяць, зерниці», записана Петром Шекериком-Дониковим і вміщена в його книзі «Рік полудь звичеїв и віровань гуцулів», у якій відображено погляд на творення небесних світил. Об'єктом аналізу у пропонованій праці є репрезентовані у тексті легенди компоненти мовної свідомості особистості, що в єдності визначають її ментально-світоглядні та духовно-ціннісні постулати: міфологеми, символи, концепти, меми. Мета статті – встановити на основі аналізу лінгвокультурних одиниць особливості сфери сакрального в етномовному духовному просторі гуцулів.

Дослідницька методика. Ключовим методом дослідження є описовий. Водночас використано порівняльно-типологічний аналіз структурно-семантичного та аксіологічного аспектів аналізованих одиниць. Зіставний метод дав можливість акцентувати увагу на загальних та специфічних ознаках етнолінгвальних одиниць. Контекстуальний аналіз дозволив встановити ключові етномовні одиниці, визначити їхнє місце та роль у цілісній космогонічній картині світу гуцулів.

Результати. Дослідження дало змогу виявити міфологеми, символи, концепти та меми, які складають цілісну тканину легенди та визначають світоглядні орієнтири в інтерпретації космогонічної історії світу. Встановлено, що творення та буття небесних тіл (місяця і зір) є сакральним дійством, глибоко і органічно пов'язаним із людиною, її природою та особливостями буття. У називальних міфологемах, а також символах і концептах відбито дихотомію світу, життя якого визначають разом і Бог, і Арідник. Людина є відображенням і втіленням цієї дихотомії та визначає стан та буття небесних тіл. Антропоцентризм світогляду гуцулів виходить за межі місця їхнього буття – землі, а сама вона вплетена в історію та буття всесвіту.

Наукова новизна. Здійснено цілісний аналіз етнолінгвістичних одиниць у тексті космогонічної легенди гуцулів «Сонце и місяць, зерниці». Використано авторську концепцію структури мовної свідомості

мовної особистості для аналізу та опису ментально-світоглядної та духовної сфер в етномовній картині світу.

Практичне значення. Матеріал дослідження є джерелом етнолінгвістичних знань, може бути використаний для цілісного опрацювання етномовного феномена гуцульщини, у когнітивній лінгвістиці, психолінгвістичних дослідженнях етносу, під час опису сфери сакрального, а також як матеріал для лексикографічного опрацювання гуцульського говору.

Ключові слова: космогонічна легенда, міфологема, символ, концепт, мем.

Етнолінгвістичний аспект української мовної картини світу найбільш яскраво виявлений у сакральних міфологічних фольклорних жанрах, зокрема в легендах. Важливо, що в гуцульському етнічному регіоні збережено та зафіксовано легенди про онтологію світу і людини. До таких належить космогонічна легенда „Сонце и місяць, зерниці”, подана у добірці П. Шекерика-Доникова „Рік полудь звичеїв и віровань гуцулів” [8].

У попередній публікації (див.: [1]) було обґрунтовано етнолінгвальний аспект свідомості мовної особистості та визначено її структуру. Етносвідомість мовної особистості виявлена в етнолінгвальних компонентах, які власне її й формують: міфологемах, символах, концептах, мемах. Власне з цього погляду окреслимо особливий гуцульський світогляд, виявлений у сакральній та профанній стихіях названої космогонічної легенди. Аналіз етнолінгвальних особливостей мовної свідомості гуцулів здійснюватимемо за порядком від сакрального, вершинним виразником якого є міфологема, через символи та концепти до безумовного профанного, яке уособлюють меми.

Наведемо повний текст легенди:

Сонце и місяць, зерниці.

Из первовіку, на початку світа, сонце було дуже велике. Але ек Бог з Аридником сотворив Адама, а витак Іву и ек си зачев множити нарід, то від тоги зачелоси сонце маціцькати, бо наколи лиш си народит на цес світ людца душя, то у тот раз видриваєтци из сонця маленька крішечька сонця и з неї робитци зерниця на небі тої душечьки, шо си учінила на цес світ. И доків тота душя жиєт на цим світі у людцкім тілі, дотів и та зерничька тої душечьки світит на небі. Кілько видимо на небі зерниц, тільки є на цим світі живих людий, бо кождий хрестєнин маєт на небі свою зерницю.

Наколи лиш изконаєт хрестєнин, на тоги йиго зерниця гаснет. Ек видко уночі, шо на небі багато падєт и гаснет зерниц, то це знак, шо дес на світі є мор – багато гинєт людий нараз.

Ек умираєт правєдний чьоловік, шо ни мав гріхів, то йиго зерниця вертаєтси назад на сонце и там стаєт сонцем. Усі зерниці тих дітій,

шо маленькими умерают, вертаюци усі назад на сонце до раю. Бо уни гріха жядного ни мають, то прото ангелики Божі. А ек умираєт грішна особа, то її зерниця падаєт у світ и пропадаєт навіки від праведного Сонечька. З тих зерниц, шо падут у безвісти, зробивси місець.

Місець – то зерниці грішних душ, зібрані до купи на місеци, тимунь місець лиш світит, але тепла він ни маєт, бо грішні душі є завжде студені, ек лід, аж від них из місеця на земню морозом дишет.

Першу зерницю, шо узєв на себе місець, то Адамового сина, шо убив почерез зависть свого брата рідного вильми. Йіго кости ни хотіла земня Божя приймити, а сонце так само ни схотіло узєти йіго грішну зерницю на себе, а місець змилосердивси, тай узєв того грішного Адамового сина на себе разом из тілом, душев и йіго зерницев. На місеци заклев йіго Бог и він там заторопів из вильми в руках, и до сегоднішого дня йіго там видко, ек він на місеци тетеріє на покай людікый из вильми в руках.

За цисе, шо місець приймив протів сонцевої волі братовбийника на себе, сонце усі грішні душі там посилаєт, аби їх на собі місець носив до суду віка.

У короткій легенді, природно, дескриптивних міфологем немає, а є чотири називальні міфологеми: **Бог, Арідник, Адам, Ива.**

Бог. У легенді уже зафіксовано буття світу, у який приходять перші люди – *Адам* та *Ива*. Однак первинний світ був іншим – він був сонячним. Сонце у легенді представлене як еманція *Бога* – воно було дуже велике, власне воно й було світом. Це було первинне буття: „из первовіку”, до часів. Увесь дочасний світ був *Божим*. Отож перший і визначальний атрибут *Бога* є сонце, яке заповоняє світ, сонце і є *Бог* – духовна матерія.

Порушує гармонійний баланс світу творчий акт: *Бог* із *Аридником* творить людей. Отож *Бог* не сам творить людей, як попередній світ, який є сонячною еманцією *Бога*, а разом із *Аридником*, і це світ людей. Саме створення людей внесло дисгармонію у світ, стало причиною зменшення сонця. Хто такий *Аридник*? Очевидно, що це творче начало *Бога*, це іпостась *Бога-творця*.

До речі, ключовим питанням онтології світу є першопричина, що зруйнувала його гармонію. Ця першопричина здебільшого визначена одним із виявів *Бога*. Порушення гармонії світу відображено у фольклорній і релігійній спадщині різних етносів, які зберегли свої заповіді. Наприклад, у сучасній Африці на території Малі на частині узбережжя ріки Нігер живе плем'я догонів, історично на первіснообщинному рівні. Догони володіють унікальними знаннями про світ, всесвіт, людину. Їхній культ – поклоніння Сіріусу. За догонами, Бог Амма перебував у яйці, що знаходилося в пустоті. Він був вічний і досконалий у своїх чотирьох неподільних частинах. Але його частинка, чверть, відділилася: „Чому все

це?” Баланс було порушено, яйце тріснуло, піднявся вихор, що породив матерію. Утворився всесвіт.

Н. Хобзей в етнолінгвістичному словнику гуцульської міфології визначає *Аридника* як найстаршого чорта у легендах про створення світу, який був втілений *Богом* із піни на воді, бо „*Богови кучилос самому ходити по воді*” [7, с. 27]. Отож *Аридник* допомагає *Богові* творити світ. У свідомості гуцулів *Бог* не міг сотворити грішний світ, яким він став після появи людей, до творення долучився *Аридник*. *Бог* стає творцем людей за участі *Аридника*, який у процесі творення світу стає самостійною силою.

Надалі у розвитку світу *Бог* пасивний, люди живуть за визначеним порядком, виявляючи свою природу. *Бог* втручається тільки тоді, коли неминуче має відреагувати на смертний гріх братовбивці. Отже, *Бог* караючий. Його покарання – заклання грішника, яке означає позбавлення волі, вічний стан заціпеніння. *Бог* карає словом, закликаючи, тобто здійснюючи ритуал.

Отож можемо узагальнити міфологічний образ *Бога*: *Бог-сонце* – світло, благодать, гармонія; *Бог-творець*, однак діє через *Аридника*, і це руйнує безгрішність, сонячність світу; *Бог над світом*, відсторонився від грішного світу, в якому сонце починає „*маціцькатися*”; *Бог караючий*, але не дією, а словом.

Аридник. Творець людей разом із *Богом*. Руйнування гармонії світу зумовлене появою людей, які почали множитися. Ця здатність надана *Аридником*, отож у людях іманентне начало гріха, оскільки у їх творенні (не тільки спокушанні Єви) бере участь *Аридник*. Таким чином найстарший чорт постає як начало людської природи у сонячному світі, руйнуючи його. У легенді *Аридник* творець і руйнівник гармонії світу: люди почали забирати часточки сонця, розсипаючи його по небу світлом зір.

Адам, Ива. Першолюди позбавлені у легенді визначених ознак, отож це звичайні люди. З огляду на це можна стверджувати, що *Адам* і *Єва* у гуцульській картині світу як міфічні особи не мають світотворчої ролі, а через них діє *Аридник*; отже, можемо стверджувати, що *Адам* і *Ива* не мають сакрального статусу, не включені в першопричинну онтологію світу, віднесення їх до міфологем є умовним.

Наступний структурний рівень етносвідомості формують **символи**, вони у легенді сакральні.

Сонце. Язичницький культ сонця виявлений в його вершинній позиції у структурі світу: воно існує *из первовіку* і уособлює Божественну сутність. Визначити сонце божеством за язичницькою традицією не дозволяє ортодоксія християнської віри. Однак *Сонце* наділене божественною здатністю – воно дає людям душу. За Біблійною оповіддю Господь Бог сотворив людину „і дихання життя вдихнув у ніздрі її – і стала людина живою душею” [2, Буття, 2.7, с. 2]. *Сонце* як Божественна сутність уособлює світову душу, якою Бог наділяє людину і в якій присутній у

кожній людині.

Символічне значення *Сонця*, побудоване на його ознаках *тепле* та *світле* і *життєдайне*, – Божественна душа, яка дарує життя, втілення Бога.

Місяць. Місяць уособлює гріховне начало світу людей та створений із душ, що втратили сонячні властивості – тепло і яскраве світло, ставши холодними і тьмяними. Якщо сонце споконвічне, як Бог, то у легенді визначено походження небесних світил *місяця* і *зір* („зерниці”), воно пов’язане із людиною. *Місець* – *то зерниці грішних душ, зібрані до купи...* Отож поява місяця цілком зумовлена людиною, зокрема виявом її гріховного ества. До прикладу в міфологічних уявленнях українців пляма на місяці пов’язана із тим же гріхом [6, с. 306]; пор.: *На місяці заклев’яго Бог и він там заторопів из вильми в руках, и до сегоднішного дня йго там видко, ек він на місяці тетеріє на покай людцкии из вильми в руках.*

З іншого боку, *Місяць* був до появи людей, оскільки саме він прийняв першу грішну душу – Адамового сина. А якщо зважити, що зірниця-душа грішника-братовбивці не мала у світі місця – ні на землі, ні на сонці, – і тільки *Місяць* виявив милосердя і прийняв її, то, очевидно, що місяць символізує *Арідника*. Це підтверджено й тим, що *місець приймив протів сонцевої волі братовбийника на себе...* Хто може вступити в конфлікт із *Сонцем-Богом* та діяти самочинно? На це здатен той, хто рівня *Богові*, хто сотворив із ним людину, хто втілив його волю: *Alter Ego*, *Арідник*. За це свавільне милосердя *Місяця* *сонце усі грішні душі там посилає, аби їх на собі місяць носив до суду віка.* З іншого боку, хто здатен покарати місяць за милосердя до грішника? *Бог-Сонце.*

Символічні ознаки *Місяця*: людське начало (зокрема й гріховне), протиставлення сонцю, захисник людей, що виявляє до них милосердя. Такі ознаки місяця збігаються і всеукраїнською сакральною традицією: „Місяць зберігає у народній свідомості залишки давніх уявлень про нього, як про „Божу силу”, що визначає життя і смерть людини” [4, с. 138], а також „Місяць, коли сяє уночі, розбуджує на землі зерна життя та надає їм плодючості” [3, с. 306].

Зорі (зерниці). *Зорі*, як і місяць, з’явилися у зв’язку із людиною. Люди – Божі діти, бо вони із народженням приймають душу сонця і світять його світлом на небі. Світіння *зір* на небі визначає тривалість життя людей на землі. Праведність людини визначена тим, якою є зоря людської душі в кінці життя, тобто чи зможе вона повернутися на сонце. Якщо душа грішна, *зоря* остигає і холодним світлом світить із місяця на землю. Праведна душа не тільки потрапляє в рай, який є сонцем (*вертаютьци усі назад на сонце до раю*), але й *зерниця вертаєтси назад на сонце и там стаєт сонцем.* *Зорі* водночас уособлюють вибір людини між світами.

Як бачимо, космогонічні уявлення у гуцулів цілком антропоцентричні: усі події, що відбуваються у небесній сфері, так чи так пов'язані із людиною: позначені на діяльності Бога, визначають стан небесних світил (*місяць*) чи породжують їх (*зорі*). Отож *зорі* – символи людей, що горять тремтливим світлом на безкрайному небі.

Оскільки легенда про створення і буття небесних світил визначає царину віри, безумовно її поняттєві структурні одиниці мають виразний сакральний зміст. До ключових концептів легенди належать *людина, душа, гріх, світ, небо, земля*.

Почнемо розгляд концептів із найменш виразного, умовно кажучи фрагментарного, однак вплетеного у модель світу концепту *земля*. Природно, що без поняття *земля* не може обійтися легенда про світобудову, однак оскільки основна увага приділена небесним тілам, *земля* згадана ситуативно для позначення параметрів світу. Формально слово *земля* мало б характеризуватись як символ, оскільки є конкретним поняттям, проте у легенді не виявлено його символічного значення. З іншого боку, слово вжито тільки двічі: *грішні душі є завжди студені, як лід, аж від них із місяця на земню морозом дишет; Його кости ни хотіла земля Божя приймати*. У другому випадку слововживання виявляємо постпозитивний посесивний атрибут *Божя*. Отож *земля* є частиною світобудови, поділеної на дві царини, – небо і землю. Про їх походження у легенді не йдеться, однак *земля* є Божою та існувала до створення людей. Те, що земля не прийняла грішника, свідчить, що вона чиста від гріха, тобто Божя, і цією ознакою визначена імпліцитно праведною, як *праведне Сонечько*. У концептуальному значенні слова *земля* домінує атрибут життєдайності, що поєднує її із сонцем. Отож традиційний атрибут в універсальній концептуально-символічній свідомості *грішна земля* у картині світу гуцулів відсутній.

Небо. Слово *небо* також не має у легенді символічного значення, однак у світобудові є більш абстрактним поняттям, ніж земля. Лексема *небо* традиційно символізує рай [4, с. 142], оскільки „вважається місцем перебування Бога і ангелів” [3, с. 331]. У легенді її концептуальне значення – простір духовного буття: з крішечки сонця *робитци зерниця на небі ... душецьки; кождий хрестенин маст на небі свою зернину; зерниця* світить на небі, і *кілько видимо на небі зерниц, тільки є на цим світі живих людий*.

Концепт *світ* не можемо оминати щонайменше через його частотність: у легенді слово вжито п'ять разів (як і слово *небо*). У чотирьох випадках лексему ужито із атрибутом *цес світ*, що указує його межі: *світ*, що визначає людське буття, зокрема не стільки місце життя, а все, що його визначає, що сприймається людиною як її середовище. Ще одна поняттєва ознака світу – його безмежність, безкінечність, що простягається за межі усього: *А як умираєт грішна особа, то її зерниця падаєт у світ и пропадаєт навіки від праведного Сонечька*.

Гріх. Концепт *гріх* як номінація ужитий двічі: у множині (*Єк умираєт праведний чьоловік, шо ни мав гріхів...*) та однині (*Бо уни гріха жядного ни мают* (про дітей), *то прото ангелики Божі*). У наведених прикладах заперечні конструкції, у яких вказано, що відсутність гріхів дає душі воз'єднатися із сонцем та потрапити до раю. В означенні *грішний* концепт розкриваємо через чотири уживання: *грішна особа*, *грішні душі* (двічі), *грішна зерниця*, *той грішний Адамів син*. В атрибутах розкрито властивість чинити *гріх* усім виявам людської природи: особі як людині, особі за належністю до роду, душі і навіть зірниці. Гріх всепроникний, є властивістю людини. Найпримітнішим є наділення гріхом *зірниці*, оскільки, за християнською традицією, в триєдиній сутності людини (тіло, душа і дух (див.: [6, с.125])), дух є найвищим і найближчим до Бога [там само, с. 72]. А *зерниця* душі, оскільки вона на небі, ближче до Бога, ніж душа, що перебуває на землі. Отож *гріх* – дія, що позбавляє праведности (сонячності) та прирікає на позбавлення райського буття: *зірниці, шо падут у безвісти*, пропадають *навіки від праведного Сонечька*. *Гріх* „посилає” людей на місяць: *з тих зерниц (грішних) зробив си місець*.

Найбільш особливим за семантичним наповненням є концепт *душа*, оскільки поєднує два світи – земний і небесний. Народження людини зумовлює подію на землі і подію на небі: *наколи лиш си народит на цес світ людца душы, то у тот раз видриваетци из сонця маленька крішецька сонця и з неї робитци зерниця на небі той душечьки, шо си учінила на цес світ*. Народження людини – це народження її *душі*, яка поселяється в людське тіло і живе на світі; на небі народжується із сонця її *зірниця* і світить упродовж життя. Зі смертю зоря гасне та, як було вже написано, повертається на сонце чи прибуває на місяць. *Душа* людини в картині світу гуцулів має подвійну природу – земну і сонячну частини. З цього погляду отримує переосмислення концепт гріха, який постає як втрата сонячної частини душі. Отож гріх є втратою даровано сонцем світла, Божої частини людськості, і це зумовлює подальше буття у царстві Арідника – на місяці. Гріх Адамового сина перший та особливий тим, що місяць прийняв і його душу, і його тіло, і його зірницю. Навіть на місяці буття людської *душі* не вічне, а *до суду віка*. Відображаючи у легенді деякі загальні структурні елементи семантичного простору концепту *душа* (див.: [5, с. 463]), у гуцульській космогонічній картині світу *душа* має особливі вияви: *душа* – втілення Божого сонця і *душа* – зірниця, що світить на небі. Таким чином, у свідомості гуцулів *душа* поєднує земне і небесне, а людина покликана з'єднати Боже і Арідникове.

Концепт *людина* визначає її місце у світобудові: як Боже творіння людина впливає на увесь осяжний нею світ. Триєдина природа людини (тіло, душа, зірниця (дух)) влітає її у всі світи: сонячний, місячний, земний. Концепт *людина*, на відміну від інших етномовних компонентів, представлений множиною номінацій, його формують такі лексичні ком-

поненти: *люцка душа, чьоловік, особа, христєнин, люди, нарід, діти, Адамів син, Адам, Ива*. Ці номінації формують поліаспектну семантику концепту, визначають його ядерність у структурі створеного Богом світу. Еволюцію створеного світу представлено як наслідок діяльності людини – від пасивної ролі *Адама* та *Иви* до впливу на світ з часу, *єк си зачев множити нарід*. Отож *людина* поєднує Боже, Арідникове, сонячне, місячне, земне, небесне, і це кладе її у центр моделі світу.

З огляду на сакральний жанр легенди можна було б оминати коментар до *мемів* (як профанних світоглядних одиниць), яких, зрозуміло, небагато та які не можуть виходити за межі змісту тексту оповіді. Наприклад, з погляду морально-етичного та аксіологічного змісту вони не можуть бути деструктивними. Але для повноти аналізу вкажемо й на меми. Їх ми виокремили чотири: *Діти – ангелики; Зорепад – загибель людей; Грішні душі – студені; Холод на землі – від грішних душ з місяця*. Лінгвальний мем має форму судження, що виражає світоглядний зміст. Як бачимо, наведені меми прямо (третій і четвертий) чи імпліцитно (перший і другий) пов'язані із концептом *душа*. Це виявляє її найвищу людську цінність у світогляді гуцулів. Безгрішні душі невинних дітей осягають становища Божих ангелів. Небесне буття зірниці, обриваючись, кладе й край людському шляху на землі. Грішні душі холодні, бо утратили властиву частину сонця, тож холод землі зумовлений гріхами людей. До речі, цей аспект переконання (знання) міг бути зумовлений середньовічним кліматичним песимумом (малим льодовиковим періодом). Як бачимо, меми спрямовані на утвердження постулатів віри. Перший конструктивний, оскільки формує гармонійні соціальні засади, оперті на ставлення до дітей, інші нейтральні, забезпечують усвідомлення світу та людини у ньому в річищі віри та заповіді про небесну онтологію.

Гуцульська космогонічна легенда «Сонце и місяць, зерниці» представляє оригінальну етномовну картину світу та особливу інтерпретацію небесного світотворення. Етнолінгвальні одиниці засвідчують, що християнські вірування тісно переплетені із язичницькими, обидва складники сакральних знань поєднані гармонійно і цілісно та не вступають у протиріччя, не позначають внутрішнього заперечення та є гармонійними. Треба мати на увазі два аспекти християнської апологетики: ортодоксальну і апокрифічну. Інтерпретація світотворення у гуцульській легенді не вступає в конфлікт із християнською вірою, а суголосна зі світовим духовним досвідом, християнською теософією (див.: [9]). Духовні знання гуцулів глибокі і життєдайні, їх виявляють етнолінгвальні одиниці: міфологеми, символи, концепти, меми. Узагальнимо ознаки духовного досвіду гуцулів у царині космогонії:

1) Антропоцентризм світобудови, виявлений у впливі людини на духовну сутність небесних тіл та їхню онтологію (створення людини

змінює *Сонце, Місяць* (зумовило появу нової іпостасі *Місяця*), спричинило появу *зір (зерниці)*.

- 2) Двоєдина сутність Божого світотворення (*Бог і Арідник*).
- 3) Сонячна, життєдайна духовна сутність Божественного.
- 4) *Місяць* як світ *Аридника*.
- 5) Триєдина сутність людини (тіло, душа, дух (*зерниця*)).
- 6) Життя людини – вибір між духовними світами.

На перший погляд, аналізована гуцульська космогонічна легенда може здатися звичайною казковою оповіддю, наївною візією космічної світобудови, формою рефлексивних поверхових знань, однак насправді у ній закладено сутнісні глибинні духовні знання та відображено неповторний сакральньо-профаний світ буття.

Література

1. Барчук В. Культурологічний аспект етнолінгвістики. *Прикарпатський вісник НТШ «Слово»*. Івано-Франківськ. 2018. Вип. 3 (47). С. 73-85.
2. Бібліябо Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. Ukrainian Bible: United Bible Societies. 1991.
3. Войтович В. Українська міфологія. Київ: Либідь. 2002.
4. Кононенко В. Символи української мови. Київ-Івано-Франківськ. 2013.
5. Скаб М.В. Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери. Чернівці: Рута. 2008.
6. Слобідський С. Закон Божий: Підручник для сім'ї та школи. Київ. 2003.
7. Хобзей Н. Гуцульська міфологія: етнолінгвістичний словник. Львів. 2002.
8. Шекерик-Доників П. Рік у віруваннях гуцулів. Верховина: Гуцульщина. 2009.
9. Штейнер Р. Очерк тайноведения. Пер. с нем. Ленинград: Эго. 1991.

HUTSULS COSMOGONICAL LEGEND: ETHNO-LINGUAL DIMENSION

Volodymyr Barchuk

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University;
76000, Ivano-Frankivsk, Shevchenko St., 57;
e-mail: volodymyr.barchuk@pnu.edu.ua*

Aim. The article is devoted to the study of the ethno-lingual consciousness of the Hutsul ethnic group of Ukrainian Carpathians. The material of the article is the cosmogonical legend "The Sun and the Moon, the Stars",

recorded by Petro Shekeryk-Donykiv and included in his book "The Year in the Beliefs of the Hutsuls", which reflects a view of the creation of celestial bodies. The object of analysis in the proposed work is the components of the lingual consciousness of the personality represented in the text of the legend, which in unity determine its mental-worldview and spiritual-value postulates: mythological units, symbols, concepts, memes. The purpose of the article is to establish the peculiarities of the sphere of the sacred in the Hutsul ethno-lingual spiritual space, which reflected by lingual and cultural units,

Methods. The key research method is descriptive. At the same time, a comparative-typological analysis of the structural-semantic and axiological aspects of the analyzed units was used. The comparative method made it possible to focus attention on general and specific features of ethno-lingual units. Contextual analysis made it possible to establish key ethno-lingual units, to determine their place and role in the integral cosmogonical picture of the Hutsul world.

Results. The study made it possible to identify mythological units, symbols, concepts and memes that form the whole framework of the legend and determine worldview landmarks in the interpretation of the cosmogonical history of the world. It has been established that the creation and existence of heavenly bodies (the moon and stars) is a sacred act, deeply and organically connected with man, his nature and peculiarities of being. The dichotomy of the world, whose life is determined together by God and Aridnyk, is reflected in the nominal mythological units, as well as symbols and concepts. Man is the reflection and embodiment of this dichotomy and determines the state and being of the heavenly bodies. The anthropocentrism of the Hutsul worldview goes beyond the place of its existence – the earth, and it itself is woven into the history and existence of the universe.

Originality. A holistic analysis of ethnolinguistic units in the text of the Hutsul cosmogonical legend "The Sun and the Moon, the Stars" was carried out. The author's conception of the lingual consciousness structure of the lingual personality is used to analyze and describe the mental, worldview and spiritual spheres in the ethno-lingual picture of the world.

Practical significance. The research material is a source of ethnolinguistic knowledge and it can be used for a comprehensive study of the Hutsul ethnolinguistic phenomenon, in cognitive linguistics, psycholinguistic studies of the ethnos, for describing the sphere of the sacred, and also as material for a lexicographic study of the Hutsul language.

Key words: cosmogonical legend, mythological unit, symbol, concept, meme.